

*Філіпович Є.О.*

## **ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ КИЇВСЬКОГО СЕРЕДНЬОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ГІДРОТЕХНІЧНОГО УЧИЛИЩА — ПРЕДТЕЧІ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ (НУВГП)**

В статті досліджуються ті фактори передумов, які позитивним чином вплинули на формування обставин, внаслідок яких у Російській Імперії в 1915 році відбулося народження предтечі НУВГП — Київського середнього сільськогосподарського гідротехнічного училища та подальша його доля вже за радянської доби.

В статье исследуются те факторы предпосылок, которые позитивным образом повлияли на формирование обстоятельств, вследствие которых в Российской Империи в 1915 году родился родоначальник НУВХП — Киевского среднего сельскохозяйственного училища и дальнейшая его судьба в советский период.

The factors of preconditions, which positively influenced formation of circumstances as a consequence of which predecessor of National university of water management and nature resources was born in 1915 in Russian Empire, are investigated in the article. It was Kiev secondary agricultural hydro engineering college. It's further destiny in soviet period is also analyzed in the article.

**Постановка проблеми.** В наступному 2009 році Національний університет водного господарства та природокористування (НУВГП) перетне рубіж 50-річного ювілею рівненського періоду своєї історії. Якщо даний період більш-менш і становив коло наукових інтересів дослідників та у публікаціях висвітлювався в питаннях з історії заснування ряду кафедр університету, то київський період ще й досі є «terra incognita».

**Аналіз досліджень і публікацій.** Власне донедавна офіційна історія НУВГП лише по дотичній торкалася наших витоків, а обставини, що передували зародженню, появи та функціонуванню Київського середнього сільськогосподарського училища — предтечі НУВГП, просто не бралися до уваги або ж подавалися досить умовно і фрагментарно [1].

До 1922 року в життєписі НУВГП констатувалися такі дати, як 1915 р. — рік заснування предтечі сучасного університету та 1920 р., коли училище, як

меліоративне відділення, включили до складу Київського сільськогосподарського технікуму. Згадки про ці дати в історії початкового періоду одними авторами публікацій зазначалися побіжно та зовсім не згадувалися іншими [2].

Останні дослідження архівно-історичної бази — автора цієї статті — виявили, що з питань першовитоків є що сказати і досить суттєво. Висвітлюючи невідому нам «сиву давнину», вражаєшся, як ми втрачали на тому, що не докопувалися до своїх коренів і зростали «безридними Іванами»- так, ніби «до нас» нічого і не було! Адже, пропагуючи університет, в першу чергу потрібно з гордістю відзначати власну генеалогію, а вже потім — сьогоденні досягнення, які, по суті, могли б і не відбутися без внеску та зусиль наших попередників. Лише так можна гідно постати перед світом: хто ми, звідки і чим наближаємо своє майбуття ...

**Мета запропонованої статті** перш за все відзначити та проаналізувати ті фактори передумов, які позитивним чином вплинули на формування обставин, внаслідок яких у Російській Імперії в 1915 році відбулося народження предтечі НУВПІ–Київського середнього сільськогосподарського гідротехнічного училища та подальша його доля вже за радянської доби.

**Виклад основного матеріалу.** На 60-ті рр. XIX ст. в царській Росії, до складу якої входили українські землі, склалися такі соціально-економічні та суспільно-політичні передумови, завдяки яким стало можливо здійснювати великомасштабні осушувальні роботи. У 1872 р. розпочала свою діяльність «Комісія для вивчення положення сільського господарства і сільської промисловості», яка виступила за проведення осушення казенних земель. Вже через рік Йосипом Іполітовичем Жилінським була створена і ним же очолена Західна експедиція для осушення польських боліт.

Й.І. Жилінський, як військовий топограф, котрий у 1862–1879 рр. брав участь у геодезичних роботах по здійсненню градусних вимірів між Росією та Ірландією, звернув увагу на те, що значна частина польських боліт знаходиться на Головному Європейському вододілі або прилеглих до нього регіонах, і може бути порівняно легко осушена шляхом відводу води гідромеліоративними каналами.

Ідею та цілком обґрунтований сміливий проект підтримали академіки А.Ф. Міддендорф і К.С. Веселовський, що дало можливість Жилінському затвердити свій проект в уряді. Роботи фінансувалися Міністерством державних маєтків (пізніше — Міністерство землеробства і маєтків).

Результатом діяльності експедиції на 1908 рік стало осушення 1 млн га польських боліт, що значно покращило умови вирощування лісу на площі 415 тис. га і перетворення на сінокісні луки 300 тис. га непрохідних боліт. Як наслідок, в регіоні почало зростати населення, у селянських господарствах збільшилася кількість коней і великої рогатої худоби, збільшилася заготівля лісу. Осушення дозволило прокласти на раніше цілком безлюдній місцевості дороги, залізниця, а канали використовуватися не тільки для водовідведення, а стали і важливими транспортними артеріями — в першу чергу для сплавлення лісу.

Застосовуючи на практиці науково-технічні розробки з впровадження великомасштабних меліоративних робіт із досвіду Західної Європи та напрацьованих основних технологічних прийомів осушення у Північній Італії та Нідерландах,

Жилінський також використовував новітні на той час технології осушення — закритий дренаж, вперше застосований у Великобританії. Не забарилися і перші вітчизняні наукові розробки в галузі осушення боліт.

Характерною ознакою початку 10-х років ХХ ст. було не тільки власне осушення, але й наукова розробка проблеми використання меліорованих земель. На Волині її організатором був Юхим Сербін — уродженець Острога. Він вивчав питання культури боліт та луківництва у Німеччині, Голландії, Швеції, Данії, Австрії, працював там на болотних дослідних станціях. На початку 1912 р. був призначений у Волинську губернію на посаду старшого інструктора з культури боліт і луківництва. Саме з його постановою пов'язується початок наукового дослідження та практичного освоєння боліт. В майбутньому цим повсюдно займатимуться такі фахівці, як культуртехніки. Даній спеціальності згодом з 1920 року навчатимуть на одному із відділень Київського сільськогосподарського технікуму.

Наступним відомим науковцем в галузі меліорації став геолог Петро Аполлонович Тутковський, який на власних польових дослідженнях зробив такі важливі висновки, котрі допомагали зрозуміти процеси формування поліських боліт. Так, одну із причин заболоченості регіону П.А. Тутковський вбачав у відносно рівній поверхні, що у свою чергу визначалось поширенням потужних піщаних відкладів. Потрібно було пояснити походження волинських пісків. В той час цілий ряд учених, в тому числі і такі відомі, як В.В. Докучаєв, вважали, що пісок накопичився в період існування моря на місці Полісся. На противагу цій тезі П.А. Тутковський вважав, що у періоди зледеніння на місці Полісся існувала пустеля. Нині дану точку зору переважає більшість дослідників не підтримує, однак ця концепція відіграла велику роль у розвитку геологічних досліджень у поліському регіоні.

Перші успіхи меліорації поліських боліт давалися непросто. Могутнє в Росії відомство — військове міністерство — спочатку рішуче виступило проти осушення боліт Полісся. Стосовно узгодження інтересів меліорації з військовими склалася парадоксальна ситуація. З одного боку, частина військових виступала проти осушення поліських боліт, прагнучи зберегти їх як перешкоду для руху можливого супротивника із заходу. З іншого боку, військові прагнули до спорудження залізниць, що полегшило б підвіз резервів і матеріалів із центру Імперії до її східних кордонів через Полісся до фронту у випадку війни. Таке будівництво спрощувалося б при умові осушення боліт. Тут зійшлися дві стратегічні школи: перша — орієнтована на оборонну, позиційну війну і друга, представники якої готувались до активних наступальних військових дій. Переконливим доказом перемоги другої позиції було те, що ініціатором осушувальних робіт став на той час полковник Генерального штабу Й.І. Жилінський.

Одночасно серед науковців і промисловців Півдня активно почало обговорюватися питання про вплив осушення на річковий стік води. Адже на Півдні й так бракує води і чи це не загрожує обмілнню річок, що впадають у Чорне море. Розробкою проблеми гідрологічної ролі боліт і лісів зайнявся Євгеній Володимирович Оппоков, котрий у своїх наукових працях висвітлив багаті матеріали Західної експедиції і власний досвід роботи на Поліссі. Важливий висновок про залежність річного стоку в першу чергу від метеорологічних факторів вже тоді вибив ґрунт

з-під ніг противників осушення волинських боліт, що і поставило Є.В. Оппокова в один ряд з відомими вченими того часу [3].

Витоки аграрної освіти і науки ідуть із глибокої давнини, однак, лише у XVIII ст. почали утворюватися спеціальні освітні сільськогосподарські заклади. Раніше за інші європейські країни становлення сільськогосподарської освіти відбулося в Німеччині. Початок викладанню сільського господарства, як предметної дисципліни, був покладений у 1727 р., коли пруський король Фрідріх Вільгельм I заснував кафедру економії в Галльському університеті. Сільське господарство складало основну частину курсу лекцій з такого навчального курсу, як економія. Впродовж XVIII ст. подібні кафедри створилися майже у всіх інших університетах Німеччини [4].

До кінця XIX ст. вітчизняна сільськогосподарська наука та освіта також стала виокремлюватися із комплексу навчальних дисциплін на фізико-математичних факультетах, які передбачалися навчальними програмами в університетах царської Росії. Естафету підхопили природничі факультети, однак, як показало життя, цього вже було недостатньо.

Гостра нестача інженерів, техніків та агрономів у країні вимагала від суспільства збільшення числа студентів шляхом відкриття нових, або розширення вже існуючих вищих спеціальних навчальних закладів. Саме тепер, щоб забезпечити успішний поступ науково-технічного прогресу в цілком аграрній Російській Імперії, настали сприятливі умови для логічного зв'язку таких суспільних чинників, як «виробництво — наука — освіта».

Промислова та технічна революції XVIII — початку XIX ст. здійснили і завершили процес формування інженерів як професійної і соціальної групи. Лише після цього із середини XIX ст. суспільство постало перед вирішенням проблеми становлення і розвитку інженерної освіти в Росії, в котрій вже зміцнював свої засади капіталізм [5]. Нові віяння часу породили появу численних громадських товариств — своєрідних пропагандистів досягнень науки і техніки в різноманітних сферах життя.

Доба просвітництва ширилася та утверджувалася статутним правом, закріпленим за товариствами на даний вид діяльності. Власне просвітницька діяльність була найголовнішою для товариств загальної дії. Прогресивно настроєні вчені та інженери того часу розуміли, що без початкової та середньої ланки освіти по підготовці фахівців, котрі б на практиці справлялися із конкретними задачами вузького профілю, не обійтися, адже їх в житті потрібно більше, ніж інженерів та технологів. Зв'язати науку з практичним сільськогосподарським виробництвом у землеробських губерніях могли тільки дослідні установи (одна із форм галузевих асоціацій) при сільськогосподарських товариствах, які з часом набули загальнодержавного значення і світового визнання. Завдяки поглибленим дослідженням учених з окремих напрямків сільськогосподарської науки здійснювався процес формування вузькогалузевих дисциплін, становлення й розвиток нових наукових центрів і шкіл.

Через відсутність до 1911 року земських установ на Правобережжі освітянська ініціатива була характерною особливістю галузевих товариств, завдяки яким було

відкрито 4 спеціальні освітні заклади. Спрямованість просвітницької діяльності товариств забезпечувала проведення у Києві та інших містах краю виставок і з'їздів, організацію курсів для фахівців та сільського населення. Створення галузевих музеїв і бібліотек у регіоні відбувались також завдяки діяльності сільськогосподарських товариств.

Для регламентації товариств з метою контролю за їхньою діяльністю, уряд вживав відповідних заходів, тому на початок 1915 р. на українській території Товариства розподілялись нерівномірно — південно-західний край посідав тільки 12 місце серед 50 економічних регіонів Європейської Росії [6]. Тому Лівобережні землі України значно відставали від Правобережжя за показниками кількості функціонуючих навчальних закладів с/г освіти, які організовувалися вищеозначеними товариствами.

Однак, члени цих товариств виявили ще й гостру зацікавленість у поширенні вищої фахової освіти, тому у 1898 році було відкрито Київський політехнічний інститут із сільськогосподарським відділенням в його складі. Виконуючим обов'язки декана цього відділення було призначено проф. М.П. Чирвінського, а викладачами — С.М. Реформатського, М.І. Коновалова, Г.Г. Де-Метца, Ю.Н. Вагнера, Є.Ф. Вотчала, А.Ф. Фортунатова і П.Р. Сльозкіна. [7, с. 32]. У 1900 р. на кафедрі землеробства даного відділення було обрано О.В. Ключарова, котрий з 1903 р. впродовж 8 років ще й займався викладацькою діяльністю на Київських сільськогосподарських курсах, директором яких і був увесь цей згаданий час, а з 1909 року в якості приват-доцента ще й читає курс ґрунтознавства в університеті св. Володимира, не полишаючи при цьому роботу в КПІ [7, стор.282]. Очевидно, вищезазначені курси і є тим навчальним закладом, якого автор публікації про Казіміра Севериновича Малевича (1878–1935) назвав сільськогосподарським училищем. В ньому на зорі своєї юності зовсім недовго навчався майбутній художник — син управителя цукрового заводу на Київщині [8]\*.

Без карти та геодезичних вишуків годі сподіватися на успіх будь-яких починань у господарсько-виробничій діяльності суспільства та якісних результатів праці від неї. Україна споконвіку була краєм землеробства. Землеробство завжди передбачає використання ґрунтів під рілля, в ході якого відбувалося накопичення емпіричних знань про їхні виробничі властивості, якість, методи обробітку і удобрення. Знання людини про властивості ґрунтів використовувалось для встановлення податків, збору данини, актів купівлі-продажу, проведення земельних реформ.

На початку XIX ст. в Галичині створюються перші рільничі товариства, метою яких була координація сільськогосподарського виробництва. Як наслідок, вже у першій половині XIX ст. на українських землях, які перебували у складі

---

\* Час, коли Малевич створював свій славнозвісний «Чорний квадрат», був насичений технічними і політичними перетвореннями, назрілою необхідністю конструювання нового світу. Очевидно, з підсвідомості, що завжди базується на попередньому досвіді особистості, назовні вирвався образ бачення перспективи майбутнього, втіленого в картині зораного поля, обрамленого дорогами звершень. Лише зорана нива дає надію на результат праці з часом — (авторська думка).

Австро-Угорщини, виконано великий обсяг робіт із створення карт земельних кадастрів, обліку земель (складання метрик). У 1806 році польським геологом С. Сташицем була складена багатоаркушева геолого– геоморфолого — ґрунтова карта Східної Європи, від Балтійського моря до Дніпра і Дунаю.

Із середини XIX ст. у Західній Європі починається розквіт географії і картографії, у тому числі картографії ґрунтів. В Росії після скасування кріпосництва з другої половини XIX ст. в галузі землеустрою та землеробства також почали з'являтися свої доробки в цій галузі. У 1851 р. В. Веселовським була складена карта ґрунтів Східної Європи. Її можна вважати першою ґрунтовою картою для території Малої Полісся. У 1873 році нагромаджений матеріал про ґрунтовий покрив Східної Європи ліг в основу видання карти ґрунтів Східноєвропейської рівнини за редакцією В. Чаславського, в якій було використано 32 умовних знаки для відображення різних ґрунтів [9]. Розпочатим із середини XIX ст. на Малому Поліссі меліоративним роботам, в яких брав участь Й.І. Жилінський, власне і передували картографічні зйомки цієї місцевості.

Ера Століпінських земельних реформ з 1906 по 1911 рр. вимагала відповідних коректив та нововведень в сільськогосподарській галузі. Політичні міркування реформатора у проведенні меліоративних робіт дещо змістилися в бік задоволення потреб не поміщицьких господарств, а в першу чергу селянських. Та й сама реформа мала стабілізувати ситуацію на селі (адже мова йде про час, що настав після революції 1905–1907 рр.), що сприяло б створенню прошарку міцних селянських господарств [10, с. 65–73].

Щоб втілити в життя ряд законодавчих актів, пов'язаних із землеволодінням, країна потребувала картографів, геодезистів, землепорядників та землемірів. На часі визріла необхідність у підготовці даних фахівців. Слід відзначити в цьому плані діяльність студентських гуртків Київської політехніки. При інженерному гуртку, який почав діяти в 1903 р. (після 3-річної перерви у 1909 р. знову поновив свою роботу), надзвичайно корисну справу здійснювала видавнича комісія. Її зусиллями видавалася така необхідна для студентів учбова література. Зокрема, вийшов курс І.Р. Левицького «Лекции по низшей геодезии». Інженерний гурток вів різноманітну громадську роботу, яка переслідувала мету популяризувати та поширювати наукові і технічні знання серед населення [11, стор104]. Не виключено, що у популяризації геодезичної справи гуртківці відзначилися також. Можливо, даний відрізок роботи поступово оформлювався у зразок геодезичної секції інженерного гуртка, що перетворився згодом в предтечу майбутнього професійного землемірного училища. Якщо в першій та другій експедиціях Жилінського для зйомки площ під меліорацію були задіяні геодезисти із Саратова, то в третю експедицію, котру очолив Оппоков, були набрані випускники 1907 року з Житомирських землепорядних курсів, котрі з 1911 року були реорганізовані в землепорядну школу\*. Це значить, що при губернських Земствах розпочалася організація мережі нижчих та середніх освітніх закладів, різновидом яких були

\* Відомості надані Семещук В.М., на які вона натрапляла в матеріалах фондів Житомирського державного обласного архіву.

також і землемірні курси та землемірно-межові школи (свого роду професійні училища), де майбутні фахівці отримували ґрунтовні професійні знання та навички, стаючи після навчання техніками\* — правою рукою інженерів-землевпорядників в реальних виробничих умовах.

Про те, де відбувалася підготовка землевпорядників у самому Києві — це тема окремого дослідження. Можливо, з часом пощастить віднайти документально підтверджені відомості, які дадуть відповіді на численні запитання. Адже періодична преса тих років констатує, що землевпорядників таки готували в Києві. Якщо це відбувалося, то, значить, хтось і на якійсь базі цим займався, бо ж не на порожньому місці організовувалося в 1920 р. відділення землевпорядників у Київському сільськогосподарському технікумі.

Однак, хвиля науково-технічної революції з Європи та зростання капіталістичних відносин в Росії на тлі суспільно-політичних потрясень протягом 10-х рр. ХХ ст. створили в країні парадоксальну ситуацію: Росія одночасно «доганяла» капіталізм і в той же час «втікала» від нього. Країна вже не могла бути ізольованою від «зрілого» західного капіталізму, який імпортувався і завойовував собі місце в надрах суспільства, котре навсібіч роздирали протиріччя, кризи, відсталість. Науково-технічний прогрес, який нестримно вже ширився теренами Російської Імперії, не тільки передбачав, а й вимагав модернізації усіх сторін життя. Якщо її не здійснювати, то Росію поглине Захід. Якщо все-таки модернізацію здійснювати, то монархія так підірве свою базу, що знов-таки Росію може поглинути Захід [10, с. 87].

Отже, вдаючись до модернізації Росії, уряд зважується на втілення в життя прогресивних змін, як, наприклад, Століпінська земельна реформа, і відразу ж зіштовхується з проблемою дестабілізації в країні. Ні сил, ні волі на те, щоб оволодіти кризою «від модернізації» монархічний режим не мав. Свідомістю народних мас, котра зберегла в собі структуру традиційного мислення, маніпулювати марно, тоді, коли та ж влада в очах народу щодень втрачала свою легітимність.

Без міцної та стабільної фінансово-економічної бази модернізацію країни з боку уряду провести на належному рівні також було проблемно. Всі банки Росії контролювалися іноземним фінансовим капіталом [10, с. 200–201]. Тому ентузіасти прогресивних змін та представники науково-технічної еліти суспільства в своїй діяльності могли покладатися тільки на себе (членські внески від тих товариств, до складу яких вони входили, а також на благодійників-меценатів), бо тих коштів, що виділяла держава, було вкрай не достатньо для відкриття нових професійних шкіл. Через те в переважній більшості фахова освіта в навчальних закладах була платною. Власники приватних навчальних закладів нижчого та середнього типу набирали учнів на ті спеціальності, які на біжучий момент мали великий попит, і менш за все керувалися зростаючою потребою суспільства у фахівцях з нових професій, адже — це, по суті, і є модернізація, в яку потрібно вкладати кошти, щоб матеріально-технічна база відповідала вимогам часу. Тому тільки тим навчальним закладам, які були організовані фаховими товариствами і яким держава

---

\* Технік — з латин. «вправний», «умілий».

здійснювала підтримку, це було під силу. Зазвичай та підтримка закінчувалася на фазі відкриття навчального закладу. Далі фінансування могло здійснюватися або за залишковим принципом, або припинялося зовсім, прирікаючи заклад до животіння та існування за мізерні кошти від благодійників.

До початку першої світової війни відбувається різке зростання кількості нижчих і середніх професійних навчальних закладів. Проте вже в 1915 році їх кількість починає зменшуватися з тієї причини, що всі навчальні заклади, а саме — їх матеріально-виробнича база мала бути пристосована до потреб фронту. Ця картина дуже яскраво прослідковується у довідниках «Вся Одеса» з 1908 по 1915 рр., де надзвичайно детально подана динаміка росту та згорання мережі навчальних закладів усіх типів та форм власності [12].

Початок першої світової війни спричинив значний відтік на фронт кадрового потенціалу сільськогосподарських фахівців, котрим в армії довелося пере-кваліфікуватися: агрономи ставали фуражирами, геодезисти — військовими топографами і картографами, меліоратори — інженерами шляхів сполучень... Проте, на територіях не зайнятих під театр бойових дій, залишалося багато неугідь і перелогових земель, підняття яких компенсувало б до певної міри площі земель, на яких не проводилися сільськогосподарські роботи через проходження по них ліній фронтів.

З огляду на те, що в Україні до початку війни все ще не відбувалася підготовка фахівців з гідротехніки та меліоративної справи, неодноразові постановки питання з даної проблеми на фахових з'їздах вітчизняних діячів науки, техніки і промисловості все-таки досягли успіху. В січні 1915 року на III з'їзді інженерів-гідротехніків було прийнято ухвалу про відкриття в Києві та Одесі середніх сільськогосподарських гідротехнічних училищ. Справу організації та відкриття даних навчально-освітніх закладів доручили членам Всеросійського Технічного Товариства імені Імператора Олександра II на місцях.

Київська філія означеного Товариства в переважній своїй більшості складалася із професорів та інженерів Київського політехнічного інституту. Члени товариства стали не тільки організаторами предтечі нашого навчального закладу, а і його викладачами...

Ще до суспільно-політичних більшовицьких перетворень на Україні Центральна Рада також збиралася реформувати систему сільськогосподарської освіти. Під час роботи Першого Всеукраїнського агрономічно-економічного з'їзду, зініційованого 24–26 жовтня 1917 р. рядом агрономів Генерального Секретаріату із земельних справ ЦР, було визначено за необхідне реформувати середні училища сільськогосподарського профілю на вищі курси. Це означало, що вже діючі середні навчальні заклади мали реорганізуватися у ВТИШ-і, завданням котрих було б готувати кадри вузьких технічних фахів згідно їхнього цільового призначення.

Секція сільськогосподарської освіти запропонувала з'їздові постанову, котру перед делегатами з'їзду озвучив Пилип Тушкан. У виступі доповідача пропонувалася схема реформування середніх с/г шкіл та розкривалася причина необхідності збільшення числа означених навчальних закладів [13].



Через відомі нам суспільно-історичні події на Україні в 1917–1921 рр. початок освітніх реформ після встановлення влади Рад на всій території колишньої царської Росії здійснювали вже більшовики.

У 1920 р., після того, як Київ став радянським, Київські середні училища сільськогосподарського профілю — гідротехнічне, землевпорядне і власне сільськогосподарське об'єднують у Київський сільськогосподарський технікум. Керуючим технікумом призначають професора Л.П. Крамаренко. Основна частина навчального закладу розмістилася в будинку колишньої Київської земської управи на вул. Рейтарській, 37. При цьому відділення землевпорядників залишилося в стінах колишнього землемірного училища за адресою: вул. Жилиняська, 34.

У 1918 р. більшовики скасували університетську форму навчання, а університети до 1934 року були закриті. В їхніх приміщеннях повсюдно стали організовуватися і відкриватися Інститути Народної Освіти — ІНО. Проте флагманом вищої освіти в Києві в ході «освітньої революції» продовжував залишатися КПІ. За логікою речей, усі трансформації, що відбувалися з КПІ, безпосередньо торкалися багатьох навчальних закладів Києва.

Так, у січні 1922 р. Київський інженерно-будівельний інститут було реорганізовано у факультет інженерів шляхів сполучення КПІ [14, с. 47]. 1 вересня того ж року надійшла черга реорганізації агрономічного факультету. Його вивели із складу КПІ і на його базі організували Київський сільськогосподарський інститут. Його ректором став проректор КПІ проф. І.І. Касьяненко. КПІ і КСГІ утворили єдиний навчальний Комбінат, котрий знаходився за відомою адресою КПІ–Брест–Литовське шосе, 37[14, с. 48].

З огляду на запити народного господарського комплексу, який ставав на рейки нового ладу, бралось до уваги цільове призначення вузу — готувати і випускати інженерів-організаторів виробництва широкого профілю. Отже, сільськогосподарська галузь в близькому майбутньому вже гарантовано мала бути забезпеченою потрібними фахівцями.

Існуючий з 1920 року сільськогосподарський ВТИШ під назвою однойменного технікуму у 1922 році розформували. Натомість на базі його відділень відкриваються Київський Меліоративний Технікум (КМТ) із культур-технічною та меліоративною спеціалізаціями і Київський Землевпорядний Технікум (КЗТ). Навчальні заклади зберігали за собою статус вищих навчальних закладів — фактично виступили в ролі практичних інститутів, в яких здійснювалася вузько профільна підготовка інженерів-практиків. Тому через рік меліоративний технікум став називатися інженерним.

У 1927 році в результаті розгорнутої урядом кампанії за ліквідацію «карликових» вузів та об'єднання навчальних закладів за галузевим принципом, поборюючи паралелізми і дублювання, КМТ і КЗТ було об'єднано в Київський Меліоративно-Землевпорядний Політехнікум (КМЗП). Даному утворенню радикально протистояли меліоратори, які не хотіли втрачати «суверенітету». Ряд архівних документів висвітлює драматизм самого процесу об'єднання. У справу навіть втручалися вищі керівні органи. В результаті КМЗП очолив директор колишнього КЗТ — І.Є. Михайлов. [15]. Проте меліоратори продовжували демонструвати

непримиренність. На випускних віньєтках фігурує «двовладдя» директорів — О. Я. Вітрова та І. Є. Михайлова, що можна побачити у фондових зібраннях музею історії НУВГП...

КМЗП свій головний корпус розташував на Рейтарській, 37. Гуртожиток та деякі кабінети з лабораторіями розмістилися на вул. Жертв Революції, 12. Землепорядники і далі перебували у флігелі одного з приміщень Всеукраїнського с/г музею (тепер — Маріїнський палац), а певну кількість кімнат для гуртожитку продовжували займати у келіях Києво-Печерської Лаври.

Навіть і тоді, коли на Україні здійснювався процес уніфікації системи народної освіти у всіх союзних республіках і КМЗП увійшов до складу КСПІ, на будинках за вищезгаданими адресами лиш поміняли вивіски. КМЗП від повної ліквідації врятував профіль навчального закладу, тому він і опинився з 1928 по 1930 рік під егідою тих, хто його фактично започаткував ще за царя [16].

Далі курс держави спрямувався на індустріалізацію країни. Потреба у різноманітних фахівцях багатьох профілів позначалася на подальшій реорганізації та трансформації закладів вищої освіти і науково-дослідних інституцій. У 1930 році КСПІ закривають. Частину розформованих його факультетів перетворюють на самостійні інститути, або переводять до столиці у м. Харків, а ті факультети, що залишилися, нікуди не увійшовши, об'єднали у Київський Комплексний Сільськогосподарський інститут. Таким чином, у 1930 році до складу Київського інженерно-меліоративного інституту увійшло три колишні факультети КСПІ — гідромеліоративний, культуртехнічний та землепорядний. КІМІ менше, ніж півроку перебував у такому складі. Культуртехніків та землепорядників попередали до інших інститутів з причини закриття цих факультетів [17]. Однак, «мокрі та сухі агрономи» у нас іще «воскреснуть» на агрономеліоративному факультеті у довоєнні роки, а землепорядники — аж за часів незалежності України вже в Рівному. Даний факт демонструє те, що коло історичних подій умовно «замикається» і виходить на вищий ступінь спіралі свого розвитку...

**Висновки.** Як бачимо, низка реорганізацій та перейменувань нашого навчального закладу в минулому відображає непрості часи його становлення та зростання. Процес еволюції від училища до інституту за перші 15 років криє в собі нашарування різнопланової інформації, яку і далі варто досліджувати, як підґрунтя майбутнього. У свій час надбання нашої історії було складовою ідеологічної пропаганди. Сьогодні ж — вимагає переосмислення нашого історичного спадку, який потрібно вивчати в комплексі і неупереджено, бо вигадане минуле аж ніяк не вигадася нікому кращого майбуття.

#### Список використаних джерел:

1. Ювілейна книга до 80-ліття Українського державного університету водного господарства та природокористування / за ред. Вознюка С.Т. — Рівне: УДУВГП. 2002. — С.15.
2. Національний університет водного господарства та природокористування / за ред. Гурина В.А. —К: Логос Україна. 2007. — С.8.

3. Семешук В.М. Розвиток меліоративних робіт на Волині в останній чверті XIX — 80-х роках XX століття: історико-економічний аспект. Дис... канд. іст. наук 07.00.01/ Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича. — Чернівці, 2004. — С.18-37.
4. Рибчинко Д.В. Становлення сільськогосподарської освіти в контексті Всесвітньої історії [Електронний ресурс] // історія науки і біографістика. — 2006. — Вип. 1. — режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ Journals/ INB/ 2006 — 1/06rdvki.html>.
5. Олексенко В.М. Історія підготовки спеціалістів у Харківському технологічному інституті // Дослідження з історії техніки: Збірник наукових праць/ За ред. Гриффена Л.О. — К.: НТУУ «КПІ», 2006. — Вип. 8. — С.3.
6. Чайка Н.Г. Становлення наукових установ при сільськогосподарських товариствах Правобережної України (друга половина XIX — початок XX ст.) [Електронний ресурс] // історія науки і біографістика. — 2006. — Вип. 1. — режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ E — Journals/ INB/ 2006 — 1/06cngtpu.html>.
7. Из истории Киевского политехнического института / Сборник документов и материалов, т.1 (1898 — 1917 гг.) под ред. Лося Ф.Е., Плигунова. — КПИ, 1961. — С.32, 282.
8. Дяченко А. Тайнопись Казимира Малевича //Интересная газета. — К.: №21, блок «G». — 2007. — С.5.
9. Гаськевич В. Історичні аспекти дослідження ґрунтів Малого Полісся // Історія української географії. Всеукраїнський науково-теоретичний часопис. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2000. — Випуск 1 (13). — С.82 — 88.
10. Кара-Мурза С.Г. Советская цивилизация. От начала до Великой Победы. — Харьков.: Книжный Клуб «Клуб Семейного Досуга», 2007. — С.65-73.
11. Лихолат О.В., Ховрич С.М. Науково-технічні досягнення втузів наддніпрянської України: дореволюційний період / Дослідження з історії техніки: Зб. наук пр. — К.: ІВЦ «Видавництво <<Політехніка>>», 2002.- Вип.1.- С.104.
12. Вся Одесса / Адресная и справочная книга г. Одессы на 1910, 1912, 1914 гг. // Издание Лисянского Л.А. — раздел «Учебные учреждения».
13. Вергунов В.А. Нариси історії аргарної науки, освіти та техніки. — К.: Аграрна наука, 2006. —С.62-63.
14. Беляков Г.Ф., Василенко Є.С., Вілков М.Ф. та ін. Київський політехнічний інститут. Нарис історії. —К.: Наукова думка, 1995. — С.47-48.
15. Центральний Державний архів вищих органів влади і управління України (ЦДАВОВУ) — ф. 166, оп. 6, спр. 4317, С. 3-113 (об.).
16. ЦДАВОВУ — ф. 166, оп. 6, спр. 4317, С. 126-131.
17. Рівненський обласний державний архів — ф. Р-1188, оп. 1, спр. 12. на 309 листах.